

Momčilo
Petrović

**SRCE
CRNOG
GOLUBA**

Istina o magijskim
obredima u Srbiji

■ Laguna ■

Copyright © 2023, Momčilo Petrović
Copyright © ovog izdanja 2023, LAGUNA

Za Taru, Pašu i Džoša, i za sećanje na moju Gagu

Sadržaj

Predgovor	11
----------------------------	----

Crna magija

POJEO SAM SRCE CRNOG GOLUBA	13
--	----

Traženje „crne vračare“ je kao potraga za plaćenim ubicom. One uz pomoć demona mogu da nanesu zlo čoveku... ako im se dobro plati. Nisam znao da će se naš susret – kad sam napokon uspeo da je nađem – zaista završiti u krvi.

Volovska bogomolja

KROZ ZEMLJU I VATRU BEG OD BOLESTI	25
---	----

U selu podno Jastrepcu početkom osamdesetih izveden je mistični obred lečenja stoke za koji se verovalo da je davno zaboravljen. Četiri decenije kasnije neko ga se setio i pokušao da ponovi – usred Beograda!

Predviđanje budućnosti

VIDIM TI SMRT U OČIMA	39
--	----

Ima ljudi kojima su jasni predznaci onoga što će se tek dogoditi. Njihovo je znanje potvrđeno pouzdanim svedocima i

dokumentima. Ali pogrešno je verovanje da je takav dar božji blagoslov i da se lako podnosi.

Glogov kolac

ILI ĆE VAMPIR TEBE, ILI TI NJEGA 53

S ponosom, i s razlogom, svojatamo vampire – prvi kojeg je zabeležila istorija iz naših je krajeva. Borba sa njima neiscrpna je tema živopisnih romana i uzbudljivih filmova. U stvarnosti, gledao sam to izbliza – nije!

Probadanje derviša

SMRT OD NEJAKE VERE 73

Prilike na Kosovu menjale su se tokom poslednjih pola veka. Ali jedna je stvar manje-više ostala ista: prolećni obred derviša Rufajskog reda u Prizrenu, tokom kojeg padaju u trans i probadaju se iglama i noževima.

Praznoverje u državnom vrhu

I NE PROLETEŠE PROLETERI 89

Političari koji veruju horoskopu veće probleme stvaraju sebi nego biračima. Drugačije stvari stoje sa onima koji su ubeđeni da je rat moguće dobiti bajanjem. Oni i danas misle da su bili na korak od pobeđe.

Iscelitelj

DRAGAN, ODMAH UZ OCA I SINA 101

Kult prvog iscelitelja u Srbiji javio se posle Titove smrti i trajao, pretvorivši se u sektu, gotovo tri decenije. Njegovi poklonici neo-bičan hram sagrađen između Rekovca i Jagodine obilaze i danas.

Prevaranti

DUH U FISKALNOJ KASI 119

Svi u selu dobro su živeli od Samostalne agencije za pružanje usluga – *Vidovita Borka*: papreno su naplaćivali hranu i mesta

za spavanje u svojim kućama nesrećnima koji su iz cele Srbije dolazili po lek.

Bela magija

VRAČARE U VISOKOM DRUŠTVU.131

Obično se misli da od gatarata i vračara pomoć traže neobrazovani ljudi. Slučaj me je učinio svedokom situacija u kojima su jedan ministar i jedan član SANU ispoljili potpuno poverenje u moć magije.

Egzorcizam

NAPUSTI MOJU DUŠU, ĐAVOLE149

Među vernicima Katoličke crkve o isterivanju đavola govori se otvoreno. Ovaj se obred, obavijen tajnošću, izvodi i u SPC. Prisustvovao sam izgonu sotone iz devojkice u jednom malom manastiru u zapadnoj Srbiji.

Prizivanje duhova umrlih

GLAS167

Neke natprirodne pojave racionalni um nastoji da svede na autosugestiju, hipnozu, kolektivnu halucinaciju... Ali na ovom svetu dešavaju se i stvari pred kojima čovek ostane nem. Recimo, kad progovori duh umrlog.

PRVI DODATAK

Ziloti u Kučajskim planinama

SITNE, U CRNOM, PTICE BOŽJE.185

U ove se poslove, stvari vere i Boga, ne razumem. Ali... ako nekad bude trebalo da se neko moli za mene, voleo bih da to budu monahinje iz Novog Stjenika – napisao sam u reportaži objavljenjnoj 2015. godine u srpskom izdanju Njuzvika.

DRUGI DODATAK**Zemlja i raj, jedna zakletva****UDBA I VANZEMALJCI: BLISKI SUSRETI199**

Na početku euforičnog iščekivanja da našu planetu posete vanzemaljci, jugoslovenska Uprava za državnu bezbednost formirala je odeljenje koje će se baviti „kosmičkim poslovima“. Zaogrnuo plaštom tajnosti, ono traje do danas. Pred čitaocem je tekst koji sam objavio u NIN-u sredinom 2011.

Zahvalnost209***O autoru*211**

Predgovor

Novinar sam duže od četrdeset godina. Pretežan deo tog vremena bio sam reporter, onaj što putuje i piše o ljudima i predelima koje je video. Ratove nisam izbegao, nisam ni pokušavao. Ni masovne nesreće, zemljotrese i poplave... Ali, osim o smrti, pisao sam i o životu, o odrastanju i ljubavi, najčešće u selima daleko od pažnje javnosti i dobrobiti onoga što nazivamo civilizacijom. Tako sam, neosetno, ušao i u svet verovanja u moć magije.

Tokom poslednje četiri decenije prisustvovao sam probadanju vampira, razgovoru s mrtvima, izgonu đavola... učestvovao sam u obredima bacanja čini, ulazio u sekte i među poklonike kultova, gledao proricanje sudbine i probadanje derviša i obilazio prevarante koji su se, nudeći isceljenje, bogatili na mucu onih koji više nisu imali nikakvu nadu.

Nekada mi je bilo zabavno, u nekim prilikama mučno, a jednom ili dva puta uplašio sam se kao što se čovek uplaši kad se nadnese nad bezdan.

To što sam video, i što sam radio, opisao sam što sam vernije umeo. Istina, nije ni bilo potrebe za drugačijim postupkom.

Da ne počinje rečenica sa „jer“.

Možda

„A to je zato što...“

„Zato što...“

„Ništa ne zapanjuje više od obične istine, ništa nije egzotičnije od sveta koji nas okružuje, ništa nije fantastičnije od realnosti“, napisao je 1925. Egon Ervin Kiš, jedan od najvećih reportera u istoriji štampe.

Ja pred njim, i onim što je rekao, priklanjam glavu...

Ali objašnjenje za ono čemu sam prisustvovao najčešće nemam.

Knjiga je pisana tokom 2022. i 2023. godine na osnovu objavljenih tekstova i sačuvanih beležaka. U dodacima sam priložio dva članka, onakva kakva su svojevremeno bila objavljena. U njima nije reč o magijskim obredima, ali se svakako bave onostranim.

Crna magija

POJEO SAM SRCE CRNOG GOLUBA

Traženje „crne vračare“ je kao potraga za plaćenim ubicom. One uz pomoć demona mogu da nanesu zlo čoveku... ako im se dobro plati. Nisam znao da će se naš susret – kad sam napokon uspeo da je nađem – zaista završiti u krvi.

U selu N. popove ne zovu na sahrane, a petlovi ne kukuriču.

Ovo prvo priznao mi je sveštenik čiji su N.-čani parohijani, a ovo drugo... pobegao sam iz sela pre zore i ostatak noći proveo u košmaru, pa verujem na reč onima koji su mi pričali. Uostalom, ti su ljudi dokazali da su o stanovnicima N. i njihovim običajima dobro obavešteni: prvo su me usrdno molili da tamo ne idem, a onda – kad sam ostao pri svom naumu – povezali su me sa „crnom vračarom“.

Razgovarao sam ranijih godina u istočnoj Srbiji sa ženama koje leče neke duševne bolesti, pomažu nerotkinjama da zatrudne, a ljudima vraćaju mušku snagu, proriču budućnost i skidaju čini. Same su to nazivale „belim vraćanjem“ – tvrdile su da pomažu ljudima i da čine dobra dela.

A šta rade „crne“, pitao sam ih.

Nisu volele to da čuju. Krstile su se i vrtele glavom jer su „crne vračare“ povezane sa paklom i đavo im pomaže da ljudima čine zlo: šalju im u kuću nesreću i bolesti, ili

navode muškarce i žene da se, protiv svoje volje, zaljube u onog ko je vračari platio da baci čini. I još, muškarce čini impotentnim na zahtev ostavljene ljubavnice. A mogu i da pošalju smrt.

Uspostavljanje kontakta sa crnim vračarama nije jednostavno i ceo poduhvat, na neki način, liči na angažovanje plaćenog ubice. U strahu od fizičke osvete svojih žrtava ili njihove rodbine, nerado primaju neznance bez preporuke. Ali svako, najzad, nađe u raži onog koga traži... kaže jedna pesmica.

Možda đavo tamo, u njenoj kuhinji, i nije sedeo glavom i bradom, ali pakao je bio vrlo blizu.

Pitao sam je šta može da uradi. Ne podižući pogled sa ruku, kojima je tri ukrštene sveće obavijala crvenom vunicom, rekla je: „Sve!“

Davno pre toga bio sam mlad novinar kad sam prvi put došao u istočnu Srbiju. Upoznao sam jednog plemenitog starca, odavno penzionisanog direktora gimnazije. Etnolozi iz Beograda i Niša cenili su radove i knjige koje je redovno objavljivao. Sedeli smo u dvorištu njegove kuće i terali osice sa slatkog od dunja, voda tek zahvaćena iz bunara maglila je trbušaste čaše, i ja sam hteo da znam koliko istine ima u svim tim pričama o crnoj magiji.

– Ko zna? Ja ne znam...

Pušio je moravu iz crvene kutije, prsti i sedi brkovi bili su mu žuti od duvana. Rekao je:

– Puna su groblja onih što ih je rak pojeo za tri dana, ili je kamion skrenuo na njihovu stranu...

Sada je žena prekoputa mene poluglasno izgovarala bajalice nad uvezanim svećama, i u sećanje su mi se vratile te reči. I miris duvanskog dima.

– Bolje nego miris sumpora – prošlo mi je kroz glavu.
Dobra šala.

Onda sam se setio da je kazao i da se on sa njima nikad ne bi šalio.

Iskustvo crne vlaške magije taložilo se vekovima i nemoguće je dati bilo kakav njen sažet opis. Vračarine moći da čini zlo potiču iz njenog saveza sa demonima. A umeće njihovog prizivanja prenosi se s majke na ćerku ili na blisku rođaku. Dešava se, naravno, da se ovaj lanac prekine. Najčešći razlog je oprez. Zapravo strah.

Prizivanje demona – navodim ono što su mi govorili, ne kažem ni da verujem ni da ne verujem – težak je i opasan posao. Bajalice i molitve moraju se izgovarati tačno i po redu koji je utvrđen pre ko zna koliko vekova i moraju se propratiti takođe davno propisanim postupcima. Svaka greška u ovome može biti pogubna po samu vešticu. Zato će nove, mlade veštice, ako nisu sigurne u svoje znanje, radije odustati od tog posla nego da rizikuju materijalni gubitak ili zdravlje svoje ili svojih ukućana.

Demoni se obično prizivaju na mestima gde se ranije dogodila nasilna smrt, ispod stoletnih stabala bez krošnje, na napuštenim grobljima ili na raskrscima. Pošto obred nikako ne sme da bude prekinut, veštice slučajne prolaznike izbegavaju tako što biraju gluvo doba noći, a da bi bile sigurne da niko neće naići, izlaze u vreme jakog vetra, mraza ili nepogode. Pre nego što stupe u sredinu raskrsnice, na primer, svlače sve sa sebe, pa raspletene kose i podignutih ruku izgovaraju obredne reči i imena demona i mračnih sila.

Važnu ulogu u vračanju ima voda: sa posebnog izvora, ona u kojoj je okupan mrtvac, zahvaćena na neki praznik ili u vreme određene mesečeve mene... a postoji i „ubijena voda“. Ona se može uzeti od demona samo na mestima koja su duboko u planinama, van ljudskog sveta, i koja vračare drže u tajnosti. Jedno od takvih mesta jeste i Rajkovo kod Majdanpeka, a drugo je pećina Duboka u brdu iznad Neresnice. Da bi joj uopšte bilo dozvoljeno da izvede složeni obred „ubijanja“ vode, vračara demonu mora da ponudi ljudsku žrtvu. Zato narod, kada se na istom mestu desi nekoliko teških saobraćajnih nesreća, veruje da se to vračara dogovorila sa demonom, da ih je žrtvovala. Po dobijanju dozvole, u ponoć, naga vračara stupa u potok, izgovara bajalice, a onda iz vatrenog oružja puca uzvodno u vodeni tok. Tako „ubijenu“ vodu hvata u sud i nosi kući, gde je ljubomorno čuva jer se bajanjem njome može izazvati i smrt začaranog. „Ubijanju“ vode pristupaju samo izuzetno sposobne vračare, pošto u svakom trenutku obreda demon može da se naljuti i da ih usmrti.

Veštica se još zove i mora, moria, brkna, brkača, malesnica, brodnica, kod Albanaca štriga... Nema naroda koji za njih ne zna. I tako je bilo odvajkada.

U arhivama se čuva službeni dopis načelnika Okruga jagodinskog kojim 7. maja 1841. godine izveštava Ministarstvo unutrašnjih dela u Beogradu da se „kod sela Lugomira skuplja 12 vila sa 12 strana sve u belini, sa spuštenim kosama do članaka i svaka sa dva duga krila. Tu igraju i kad prvi pevcu kukurekanjem ogłase zoru, pokupe prašinu sa obadve ruke i razlete se svaka na svoju stranu.“ A sada... sada toga nema.

Samo kamioni sa neispravnim mehanizmom za upravljanje. Ili prelazi preko tramvajskih šina klizavi od prosutog ulja.

I moja domaćica u N.

Prijatelj koji mi je ugovorio sastanak sa vešticom nije hteo da me doveze pred njenu kuću. Ostavio me je dve raskrsnice dalje, rekao da ga pozovem kad završim i odvezao se. Zakoračio sam u letnju noć bez mesečine neasfaltiranom ulicom. U kućama s obe strane, sudeći po neosvetljenim prozorima, niko nije živeo. Gastarbajterska priča... Tek tu i tamo okno je bilo narandžasto, ili je na njemu treperio srebrni odsjaj ekrana. Kroz ogradu jednog dvorišta na mene je zalajao pas. Negde napred odazvao se drugi. I treći... U tom je selu bilo više pasa nego ljudi. Ubrzao sam korak.

„Prva kuća bez ograde na koju naiđeš, tu je...“

Nisam morao da viknem ni „domaćine“, ni „domaćice“, ni da pitam ima li koga, pojavila se na vratima, kao da je videla da sam stigao. Psi su, tamo negde i mraku, istog trena opasni lavež zamenili uplašanim cviljenjem. Čuo sam takvo jedne zime kad su bačiji iznad Restelice u Gori, na Šari, prilazili vuci.

– Dobro večer – kazao sam dok sam se provlačio između nje i dovratka.

– Buntaće sara – promrsila je.

Seli smo za sto na zastakljenoj verandi iz koje su vrata vodila u kuću. Tamo je bio potpuni mrak...

– Kaži, dumitalje*, koja te je muka dovela kod mene?
– bilo je prvo što mi je uopšte rekla.

* Vlaš.: gospodine.

Sijalica na niskoj tavanici bila je slaba, čelo i oči veštice bili su u senci crne marame kojom je bila zabrađena. Istina, nisam se ni trudio da uhvatim njen pogled...

Znao sam pre ovog susreta da ću morati da imam uverljiv razlog za posetu. Poznajem nekoliko ljudi koje bih rado video sa gipsom na nozi, ali to mi nije zvučalo dovoljno ozbiljno za potezanje demonskih sila. Odlučio sam da o tome razmislim kasnije, a onda sam to pitanje – i danas mi je neobjašnjivo kako! – smeo s uma. Sad je trebalo da improvizujem. Mogao bih u svakom trenutku da nabrojim najmanje deset ljudi čija bi smrt predstavljala dobrobit za čovečanstvo, ali šta sam ja njima i šta su oni meni, pitaće se vračara. Još je neozbiljnije da tražim bogatstvo, nije ona zlatna ribica, nego veštica. Prozreće me, pomisliti da je prevara u pitanju, a onda...

Ni sada dok ovo pišem ne znam zašto, ali od prvog trenutka susreta, ja sam se te žene bojao! Nisam imao ni zrnce sumnje da zaista sve može! Ako poželim da neko umre, činilo mi se – umreće, samo treba da izgovorim njegovo ime! Istina, to bi svakako koštalo više od sto evra, koliko sam planirao da potrošim. Sebe smatram staloženi i uravnoteženim čovekom, ali tamo mi se sve vreme činilo da je iza onih neosvetljenih vrata rupa u kojoj se komešaju đavoli i grebu pokušavajući da izađu.

– Dumitalje...

Pomislio sam: ako već plaćam, a „možda ima nešto“, zašto ne bih pozeleo da jedna ženska osoba koja mi se dopadala bude moja?

Premerila me je pogledom kao da ocenjuje koliko će joj teško biti da to izvede i pitala imam li nešto njeno.

– Odakle mi? – izletelo mi je pre nego što sam pomislio da bih morao da budem učtiviji. – Može li ovako, bez toga? – pitao sam skrušeno.

Moglo je.

Izvukla je ispod stola kartonsku kutiju punu plastičnih lutkica. Na kutiji su bila slova. Ili brojevi. Nešto kinesko...

– Kakvu boju ima?

– Molim?

– Boja kose kakva je?

– Braon. Smeđa...

Probrala je među onim igračkama plastičnu ružičastu lutku sa smeđom vunicom na glavi.

Gurnula je igračku preko lepljive mušeme stola ka meni.

– Daj mi dinar. Dva. Koliko imaš...

Pretrasao sam džepove. Među ključevima sam našao nekoliko kovanica. Sve sam joj dao.

– Sad je tvoja. Sad mi je daj.

Maglovito sam shvatao prirodu ove transakcije. Pružio sam joj lutkicu. Uspravljena, otvarala je oči. Kad je ležala, kapci su joj padali...

– Kako se zove?

Izgovorio sam njeno ime i prezime. Odjednom sam počeo da se bojim za lutku...

S mukom je ustala. Pomislio sam da je čudno što ima moć nad silama pakla a ništa ne može da učini za svoje istrošene zglobove. Pognuta od starosti, oslanjajući se o komade oskudnog nameštaja, starica se sporo kretala donoseći razne predmete na sto: belu, malo olupanu van-glu, činiju od pečene gline, bokal s vodom, klupko konca, malo ogledalo u zelenom plastičnom ramu, kocke šećera

koje su se krunile na prljavom tanjiriću... Kad je treći put nestala u sobi, čuo se lepet krila. Pretrnuo sam: slepi miš! Velik slepi miš!

Bio je golub. Običan crni golub.

Govorila je nešto dok mu je noge vezivala crvenim vunenim koncem. Onda ga je položila na sto, pored lutke. Lutki su oči bile zatvorene, golub je gledao. Nije pokušavao da poleti...

Bilo mi je hladno.

Iz bokala je izlila vodu u zemljanu zdelu, uronila nož, obrisala ruke o kecelju i razvezala čvor ispod brade, ali je maramu ostavila na glavi. Izgovarala je beskonačnu bajalicu, hukćući povremeno na vodu i mešajući je nožem.

– Pune brinka pe astal!

Nisam razumeo.

– Ruka! Stavi ruke na sto!

Dok je bajala na vlaškom – razaznavao sam samo ime ženske osobe zbog koje sam, navodno, došao – pratio sam kako se kocke šećera rastapaju u činiji i brojao mehuriće, trudeći se da ne mislim na goluba. Vezala je crvenu vunicu u nešto nalik cvetu i ostavila sa strane, a onda zatražila da devet puta huknem u ogledalo.

– ... Šasa, šapće, uopt, devet – brojala je, pa pustila da ogledalo bućne u zdelu.

Teško dišući, privukla je vanglu preko stola i smestila je u krilo. Onda nož. Pa goluba...

Ne umem da objasnim mnoge stvari koje su se desile te večeri, pa ni zašto nisam rekao da odustajem i izašao. Nisam smeo ni da kažmurim. Piljio sam u njene obrve,

dobro pazeći da mi pogled ne padne niže. Jer i ovako je ono što se dešavalo bilo na ivici mog vidnog polja...

Ne želim da čitaocu opisujem ono što sam čuo i šta sam naslućivao. Njeno bakanje bilo je glasno, ali je onaj jedan lepet krila bio jači. I struganje nazubljenog noža... Onda me je zujanje u ušima potpuno odvojilo od spoljnog sveta i izgubio sam predstavu o vremenu.

Kao u snu, ne čudeći se, osetio sam nešto toplo na usnama, pa neprijatan miris ruke koja je ložila vatru... a onda je moj um vrisnuo i odskočio sam unazad! Starica je golubije srce, ne veće od zrna pasulja, kvrgavim prstima gurala u moja usta!

– Ingići! Ingići, dumitalje!

Pomislila je da je problem u tome što je ne razumem, pa je rekla na srpskom:

– Srce golubice. Progutaj!

Utroba mi se podigla do grla, a usne me pekle kao da su zalivene kiselinom.

Skočio sam i prevrnuo stolicu, a starica me je gledala začuđeno. Da li je moguće da sam jedino ja, od svih kojima je vraćala, odbio da to učinim?

Odmahivao sam glavom kao malouman. Od pogleda na gužvu crnog perja u vangli hteo sam da povratim. Stavio sam šaku na usta. Mora da sam izgledao toliko jadno da se izaslanica pakla na zemlji smilovala i rekla mi da sednem.

– Skuvaću ga, čekaj...

Zahvatila je vodu iz lonca na kraju šporeta i u čađavu džezvu ubacila onaj krvavi komadić, s mukom se sagla da podstakne vatru, pa smo sedeli i ćutali dok voda nije

provrela. Onda je izvadila bledosivo smežurano zrno i pružila mi ga na prljavom dlanu.

Stideću se do kraja života, ali uzeo sam ga drhtavom rukom – i progutao!

Nisam primetio kad je onu lutku zamazala krvlju. Sjađ žara iz otvorenog šporeta obasjao joj je lice. Da nisam osećao mučninu, zabavljala bi me pomisao na vešticu koja Maricu ubacuje u peć. Plastika se topila i uvijala kao živa. Stopala su izgorela poslednja.

Rekla je nešto na vlaškom i ponovila ono žensko ime, pa sam shvatio da je gotovo. A i da nije, bio sam odlučan da odem i umrem skrupčan što dalje odatle.

– Hvala i doviđenja! – rekao sam pometeno i uhvatio se za kvaku.

– Dumitalje...

Trebalo je da platim. Ona valjda ni od koga ne traži novac unapred, ko bi se usudio da joj ostane dužan kad oni demoni iz crne rupe u uglu njene sobe mogu da izađu.

Sutradan me je kroz prozor hotela probudilo sunce. Tek posle nekoliko minuta setio sam se prethodne noći. San?

Nije bio san, imao sam krvavu ranu na usni.

A evo šta je bilo posle. Osoba čije sam ime kazao vračari prišla mi je pošto je ovaj tekst objavljen u novinama. Rekla je da joj se dopao. Odvratio sam da mi je drago što to čujem. Posle nekoliko rečenica predložio sam da odemo na kafu. Pristala je...